

1859 str. 43. 44.) Kaj bi skladal pravopis le za Slovence ali Slovane, si misli ta, mar ga zložim za vse Evropejce! Dobil je njegovo osnovo v presojo Metelko, in v tej l. 1817 pisani presoji (Gutachten über die von Franz Billiz entworfene Anwendung des latein. Alphabets auf alle Neu-Europäische Sprachen) pravi, da je latinica za slovenski jezik res preuboga, in da je Slovincem, katerih književnost se še le dobro pričinja, po cirilici pomnožen latinsk pravopis naj veči književna potreba in naj gorečnisi želja, vendar velevati to drugim narodom, zdi se mu prederzno. Bilčeva osnova je sploh hvale vredna; nove čerke so po vnanji obliki dokaj prijetne, ali po notranji potrebi jih je še vedno premalo. Graja mu čudni (mystični) *y* v tyrpey, vidiy nam. terpel, vidil, ker drugi Slovani, tudi nekteri dolenski Kranjci, izrekujejo na tanko *l*; široki *o*, ker ni zadel njegovega pravega pomena (v sredi med *o-a*, ne pa *o-u*) itd. Več o tem načertu govoriti se mu zdi nepotrebno, kajti nad *j a m o s e* v kratkem, pravi, druge bolj popolnoma abecede (indem man ohnehin ein anderes vollkommeneres Alphabet nächstens erwartet). Na zadnje mu nekako ščipaje očita, da tak Slovenec prestavlja tako tlačansko — od besede do besede — iz nemškega, da ne rabi prav svojivnih zaimkov, vsilva celo člen ali spolnik; njegov načert vesoljne abecede da je sicer vreden, da se oziramo nanj, vendar naj se delo tako prepusti možakom, ki so že pokazali, da so kaj bolj izvedeni v jezikoslovstvu (die schon Beweise ihrer tiefen Einsicht in den Bau des Sprachwesens gegeben haben).

Ravnikar je pripravil Metelkoto v Ljubljano, v duhovščinico in na slovensko učilnico, in menda ravno on ga je naklonil naposled k vstanovitvi nove abecede. Oznanil jo je že l. 1817, in bilo je l. 1820, da so v ta namen sošli se na Dunaju Dobrovský, Kopitar, Ravnikar, Metelko, Kalister, Šlakar — in posvetovali o napravi edinega slovenskega in celo občnoslovanskega pravopisa (vid. Zivlj. Ravnikarj. l. 1845).

Šolsko obzorje.

Iz Zagreba. Vabilo k hervaškemu učiteljskemu zboru 23. avgusta l. 1871. v Zagreb.

*Vi gojite iskru, nad kóm sile nije,
Premda svud okolo glupost crna kljije,
Iskru ljudskog mozga, um — svjetilo s neba,
K poslu dakle smjelo, da nas mrak nestigne,
Da u robstvo narod glupost nam neprigne,
I budućnost da mu dušman nevreba!* J. F.

S temi besedami pozdravil je naš vredni tovarš J. F. hrvaške učitelje, ko je poročal o dunajskem zboru nemških učiteljev, — in glej, v kratkem času je priložnost, da vas zopet tako pozdraviti moremo.

Ali je pač treba lepšega pozdrava od tega?

Da res, mi gojimo iskro, nad katero ni moči, um — svečavo nebeško; pa če vse in povsod, kar je naprednega sveta, misli, snuje, svetuje si in dela, da se omika širi, pa če vidimo, kako pri tem snovanju, posvetovanju in zloznem delovanju napreduje omika in blagor človeštva; ali moremo roke križem držati, mi — katerim je narod zaupal um in srce svojega plemena — največi zaklad, kar ga je pod solncem!

Ne, bratje, — ampak mislimo, snujmo, posvetujemo se in delajmo, da bo tudi naše sveto delo napredovalo.

Znano je pa, da kar posamesni ni pomislil, še manje pa dovršil, to stori vzajemno kolo delalcev; zato stopimo tudi mi v to kolo k zloznemu delu — čas je!

Stopimo tedaj v zložno kolo, saj so tudi naši tovarši v vseh kulturnih narodih tako delali in da mi to v nemar puščamo, padla bi na nas krivica in sramota za vse, kar bi slabega moral naš narod zavolj naše brezskrbnosti trpeti!

In ker vse to občutimo v svojih prsih, kakor tudi vi bratje in tovarši, gotovo občutite, storili smo prve korake, da se to našega stanú dostojno a za narod naš potrebno delo dovrši. Pooblaščeni tedaj mi zdaj z dovoljenjem kr. deželne vlade kraljevin dalmatinske, hrvaške in slavonske, vabimo vas vse, karkoli vas je učiteljev in učiteljic v Hrvaški, Slavonski, vojaški granici in Dalmatinskem, 23. avgusta t. l. v glavno mesto Zagreb k prvemu splošnemu hrvaškemu učiteljskemu zboru in razstavi učnih pripomočkov.

Pa tudi Vas učitelji sosednih in vseh drugih dežel, ki gojite simpatije za naš narod in njegov napredek, vas, ki delate na ravno tem polju narodne omike in za naobraženost vsega človeštva, — vse vas vabimo k temu prvemu hrvaškemu učiteljskemu zboru, da nam tudi Vi pomagate sè svetom in delom pri tem svetem početju.

Nikarte se oglušiti, bratje, temu vabilu, pripravljajte se na zbor, od katerega narod veliko pričakuje, ter posebno pomagajte, da pri prvej, hrvaški, učiteljski razstavi učnih pripomočkov povzdignemo ime hrvaškoga učiteljstva in hrvaškega naroda!

Vse natanjko o zboru in razstavi se bo zglašalo v „Viestniku“, ki bo od zdaj redno izhajal kod priloga šolskemu našemu časopisu „Napredku“.

Ob enem prosimo vsa sl. vredništva hrvaških, srbskih in slovenskih časopisov, da to vabilo v svojih časopisih razglasijo.

V Zagrebu 25. februarja 1871.

Centralni odbor prvega splošnega hrvaškega učiteljskega zbora.

— O težavi učiteljskega stanú čitateljem tega lista ni treba delati dolzega vvida. Ne le, da se odgojitelji njezne mladine že toliko časa kakor sini puščave v velicem in širokem svetu povzdigujejo v javnosti za materialnim poboljšanjem svojega stanú, ne le, da je naš učiteljski svet od vseh strani obkovan z verigami posluha, katere mu ne puščajo svobodnih misel iz navdušenih pers, ne le — pravim — da mora gledati velikanske napredke narodov v političnem, socialnem, industrialnem in modernem življenju, a sebe le zmiraj vidi v starej ropotarnici, ne le, da si ima s potom svojega obraza pičli zaslužek iskati, ampak še celó s težavo, da z dolgo in lastno težavo pride do priložnosti, da se pred svetom pokaže vendar le kot ud države, kod korporacija, delajoča v prid in napredek vsega. Hr-

vaški narod zdí se mi kod bogat zaklad, kterega pokriva gosta megla, — megla, ktero še ni predrla naobraženost naprednih narodov, kajti, ako pravo reči hočemo, naše tukajšnje šole osnovane in še zdaj obstoječe na Bachovi sistemi, začele so le v zadnjih letih nekoliko napredovati in sicer po lastnej marljivosti naših učiteljev. Sicer je res, da se mi tukaj nimamo boriti za vpeljavo maternega jezika v šole, kakor Vi na Slovenskem in da ni človeka, ki bi morebiti pri nas drugi kateri jezik v šoli za potrebniji povdarjal, ali dosti je drugih nedostatkov, dosti drugih zelo žalostnih napak, v kterih vzdihuje naša šola. Tudi je nadalje res, da že nekaj let marljivi hrvaški pedagogi povzdigujejo v javnosti glas za premembe šolske sisteme, ali saj veste, da učiteljski glasovi ostajajo večidel na papirju, pa ako slučajno tudi pridejo kacemu „velikanu“ v roke, večidel zabrenčí nad njimi, ter se še čudi „učiteljskej prenapetosti“. Tacim „velikanom“ je vse potrebniji, nego narodna šola, njim je celó potrebnija lovska postava, nego postava, po kterej se ima odgojevati nedolžna mladina. Ali pokaj bi vam našteval žalostinke? Prestopim rajši na veselo stran v našem učiteljskem življenju. Kakor gotovo se pri nas tudi dobrih šol najde, tako gotovo imamo izvrstnih učiteljskih močí, — saj si pač dober učitelj zamore po potrebi in lastnej previdbi sistemo tudi sam přenarediti, — in ravno tem dobriim učiteljem našim zahvaliti se je, da se tudi hrvaško učiteljstvo primikuje napredovanju. Leta 1865. osnovali so marljivi in zavzeti hrvaški učitelji po lastnem nagibu društvo „učiteljsko zadrugo“ za podporo učiteljskih vdov in sirot, in glej — že je glavnica čez 19.000 gold. narasla; pred nekoliko mesecev združilo se je nekaj učiteljev v pedagogijsko-literarno društvo, ktero se bode z izdavo pedagogijskih del pečalo in ktero nam obeta veselega sadú, ker nosi podpise nekterih učiteljev, ki so na polju književnem že tudi znani, a krona je menda vsemu temu dozdanjemu podvzetju prvi splošni hrvaški učiteljski zbor, združen z razstavo učnih pripomočkov, kar so namreč osnovali zgolj zagrebški učitelji. Kakor marljive bčelice shajali so se že več časa poprej v šolske sobane, predvarjali in svetovali, kaj in kako početi, da tudi hrvaški učitelji enkrat na javni oder stopijo. Narede prošnjo, ter jo vladi pošljejo. In v kar jih veliko ni verjelo, zgodilo se je. Hrvaška vlada ne le da je dovolila prvi hrvaški učiteljski zbor, ampak tudi potrebno denarno pomoč zagotovila je osnovateljem tega zbora dati, kakor hitro se jej troškovni proračuni pošljejo, ter je ob enem to plemenito namero zagrebških učiteljev priporočila vsestransko v podporo mestnemu starešinstvu zagrebškemu. Najpotrebniše je torej doseženo; ostane nam tedaj druga stran, stran dušnega dela za ta prvi hrvaški učiteljski zbor. In kder pozna čisto zvest in dober duh hrvaškega učitelja, gotovo se bo le sjajnemu vspehu nadati mogel. Razstava učnih pripomočkov pričné 19. avgusta t. l., a dnevi zborovanja bojo koj perve dni med 19. in 25. avgustom. Upati je, da bo ta zbor ne le hrvaški, ampak da se snidejo vanj tudi serbski in slovenski učitelji, kterim je mar do splošnega napredka.

Delajmo tedaj zložno in pokažimo svetu, da učitelji imamo en cilj in eno nalogo pred očmi in da je v vesoljnem učiteljstvu le eno serce, ktero čuti in misli le za dušni napredek človeštva, neoziraje se niti na vero, niti na narodnost, niti na nikakoršno politično misel. Kar je učiteljskega sveta pod solncem, eno je telo, ena naloga! Zdaj je tedaj pri-

ložnost za slovenske učitelje, da pokažejo svojo bratovsko ljubezen do slovanskega učiteljstva, saj bo pač ta zbor prvi, na katerem bo tudi Slovenec v svojej lastnej maternej besedi v šolski napredek katero spregovoriti mogel. Pridite torej, vdeležite se tega zbora, kolikor naj več mogoče, a bodite preverjeni, da znane gostoljubnosti pri Hrvatih tudi pri tej priložnosti manjkalo ne bode.

Jaz bom tudi zanaprej pisal „Tovaru“ o sklepih, zadevajočih ta prvi, hrvaški učiteljski zbor. *) Za zdaj razdelili so se tukajšnji učitelji v štiri odbore in sicer v odbor centralno-pedagogički, v odbor za razstavo, za stanovanja in slovesnost. Ako bi se kdo slovenskih učiteljev želel na ktereга od odbornikov neposredno s kacicim vprašanjem obrniti, navajam mu tudi imena dotičnih odbornikov:

- a) v centralno-pedagogijskem odboru so gg.: Ivan Filipović*, Josip Gal, Škender Fabković, Ljudevit Modec, Venceslav Mařik, Tomaž Ivkanec in Anton Irgolić (Slovenec).
- b) v odboru za razstavo so gg.: Ljudevit Modec*, Cezar Hasek, Ivan Filipović, Miha Verbanec in Ljudevit Tomšić (Slovenec.)
- c) v odboru za stanovanja so gg.: Ferdinand Vukšanović*, Venc. Mařik, Juri Kuten, Miha Verbanec in Anton Irgolić.
- d) v odboru za slovesnost so gg.: Jože Posavec*, Tomaž Ivkanec, Juri Kuten, Ivan Šah in Franc Šuler (Slovenec.)

Do zdaj si je vsaki odbor izdelal osnovo, po kateri bo delal; vsacega tedna ima vsaki odbor sejo, a vsacega meseca se vsaj enkrat vsi odbori v splošno sejo snidejo. Hrvvaški zunanji učitelji dobivajo v prilogi „Napredka“ vse sejeve sklepe; tako, da vsak ve, kako se stopa do težavnega cilja. Vse to je pa še le začetek in do konca treba bo nevmornega dela. Torej še enkrat: Slovenci! vdeležite se hrvaškega učiteljskega zbora, posebno pa razstave učnih pripomočkov, ktera bo bogatstvo naših šol pokazovala!

Lj. T.

Iz Celja. (Učiteljsko društvo.) Celjsko učiteljsko društvo je 2. t. m. zopet zborovalo. Nazočih je bilo 25 učiteljev. Vidi se, da se to društvo lepo opomore. Vpisalo se je ta dan šest novih družbenikov. Nadjati se je, da jih bo pristopilo v kratkem še več, ker se je znižal za polovico donesek za učitelje vranskega, gornograškega, šoštanskega in konjičkega okraja, ker so namreč ti učitelji oddaljeni od železnice in jih torej vožnja v Celje preveč stane. Sedaj ima že društvo 38 rednih udov in enega častnega uda.

Na dnevnem redu so bili med drugim tudi učni načerti. G. Miklavec, učitelj tukajšnje petrazredne šole, je napravil učni načert za petrazredne šole, ktereга je zbor tudi odobril. Učni načerti za eno- in dverazredne šole, ktere bodeta gg. Valentinić in Šket izdelala, pridejo prihodnjič na versto.

Učiteljsko društvo v Bielitz-Biala nam je poslalo v pregled prošnjo na deželni zbor, naj bi se zasobne (privatne) šole po smislu nove šolske postave prestrojile v očitne ljudske šole — in nas je prijazno povabilo, naj bi se tudi mi tej prošnji pridružili. Ker nam je časa primanjkovalo, se je ta reč za prihodnjič odložila.

Po nasvetu društvenega načelnika g. dr. G. A. Lindner-ja smo izvolili znanega deželnega šolskega ogleda, čast. gosp. dr. Močnika za častnega

*) Nas bode zelo veselilo.

Vredn.

**) Z zvezdico zaznamovani so predsedniki, a z razloženimi črkami natisnjeni tajniki dotičnih odborov. Ostali so odborniki.

uda. Vsak avstrijski učitelj vé za neštevilne zasluge na učiteljskem polji tega izvrstnega šolskega moža. Sklenilo se je, mu predložiti prošnjo, naj bi svoje izvrstne računice za ljudske šole, katerih v druge jezike predstavljati si je pravico za-se obdržal, v slovenskem jeziku izdati blagovolil. Upamo, da bode gospod deželni šolski nadzornik to našo prošnjo vslišal. *)

Sklenilo se je tudi, da bodo društveni udje imeli vsakokrat pred zborovanjem (od 10. do 11. ure) vaje v petji in godbi pod vodstvom gospoda Triebnik-a. Gosp. dr. G. A. Lindner nam je obljubil, da bode pri prihodnjem zborovanji (ktero bo v torek po Veliki noči t. j. 11. aprila) govoril o svoji izvrstni „Anschauungslehre als Vorschule des Zeichnens und der geometrischen Formenlehre“, ktero je letos izdal za ljudske šole.

Učitelji iz spodnjega Štajer-ja pridite prav obilo ta dan! — s.

Iz Ljubljane. Iz poglavitnega naznanila o ljudskih šolah razvidi se, da je pretečno leto na Kranjskem bilo 247 ljudskih šol, med temi 168 slovenskih, 21 nemških, 58 pa slovensko-nemških. V teh šolah je podučevalo 241 učiteljev in 38 podučiteljev, vseh šolskih mož (s kateheti vred) bilo je 528, učenec pa 52. Za šolo vgodnih otrok bilo je 48.259, v šolo jih je hodilo 32.392, tedej je bilo 15.867 otrok brez šolskega poduka — dokaz, da nam je na Kranjskem treba še ljudskih šol, in sicer ne le samo po večjih farah, temuč tudi po boljših podružnicah, kakor se že tudi tu pa tam napravljajo n. pr. v Olševku, in v Voklem v šentjurski fari (pri Kranji).

— Minister za bogocastje in nauk je po svojem ukazu 22. dec. 1870, št. 10.447 tudi za Kranjsko ukaz 15. nov. 1869., št. 10.864 odobril in za učiteljsko spraševanje splošnih ljudskih in meščanskih šol vstanovil spraševanjsko komisijo in ji z ukazom 24. preteč. m. za ravnatelja imenoval tukajšnjega dež. šolskega nadzornika prošta dr. Antona Jarca in za njegovega namestnika ravnatelja c. k. izobraževalnice za učitelje B. Hrovata, in še te-le ude: Fr. Lesjaka, Vil. Linharta in vit. pl. Gariboldita, prof. Vurnerija, A. Praprotnika, Mat. Močnika in Iv. Tomšiča.

Učiteljsko spraševanje za ljudske in meščanske šole se bode prvi-krat začinjalo že prihodnji mesec 26. aprila t. l.

— Za cerkveno postno petje dal je stolni orglar g. Anton Foerster na svetlo „Lamentacije“ ali žalostne pesmi Jeremija preroka, napev starocerkveni, čvetero glasen, in „O čitanje“ („Oh! kaj sem ti storil?“) za sopran, alt, tenor in bas. (Izvirni njegov napev.) Pri prvi se za-znamek: „cantus firmus“ močnejše poje. — Dobiva se pri skladatelju oboje za 40 kr. Ta žalostna pesem, ki se posebno veliki teden po cerkvah poje, bode gotovo vstrezala vsem cerkvenim pevcem, tedaj menimo, da se že sama do-volj priporoča.

— „Učiteljski Koledar“ smo razposlali vsem gg. okrajnim šolskim nadzornikom s prošnjo, da naj bi ga razdelili društvenikom po svojem okraji. Neudje ga dobivajo pri pervosedniku uč. društva za 60 kr. Kupite ga tedaj pridno, da društvo pri zalogu ne bode imelo škode!

Naznanilo o učiteljski službi.

Čas zglaševanja za učiteljevo službo v Dolenji vasi podaljša se do 26. t. m., kar se prosilec naznanja.

C. k. okrajni šolski svet v Kočevji 8. marca 1871.

*) Kolikor mi vemo, se ta vaša želja že izpolnjuje.

Vredn.